

RADNÓTI MIKLÓS TRÉFÁS VERSEI KÖZÜL

Készül Radnóti Miklós műveinek kritikái kiadása. Ezért gondoltam arra, hogy néhány ismeretlen, kedvesen-csúfolkodó versét közreadom. Ismeretlenek, személyes jellegük miatt annyira a magaménak tudtam, hogy még baráti körben sem sokat beszéltünk róla; nem adtam ki a kezemből. Az illendő szemérem is így kívánta ezt. Azt hiszem, most már — a teljes kiadás érdekében is — közreadhatom játékos kedvének ezeket az alkotásait, a személyes vonatkozások ellenére is. Sok magyarra nincs szükség e versekhez: egy verse házassági évfordulónkra készült, egy másik a karácsonyi ajándék mellé, s a többi születésnapomra. Ez utóbbiak szándékkal ismétlődő ötlete az volt, hogy nem érem utol, hiába, ő marad az öregebb. 1942-ben írta az utolsó ilyen tréfás versét; közöltem már azt az 1943-ból való levelet, amelyben kimentí a születésnapra vers elmaradását. (Tiszatáj, 1964. novemberi szám.) 1944-ben már mentségre sem volt szükség. Nem, nem értem utol többé.

1

GYULÁNAK!

*Hát szaporázol már, kedves kisöcsém, de hiába,
Ebben az évben is én! — én leszek az öregebb!
Könyvecskét adok im, F. sándori¹ bőrbe kötöttet,
S hogy ne siránkozz itt, képes a, — fényes a könyv.*

*

*Fancsika és Miklós üzen ezzel a csöppnyi papírral,
Azt üzenik, hogy „gyógy”, élj vígan és szaporodj!
Ronda világunkat moly rágja ki ott, ahol éri,
Dolgozz csak szaporán, hogy gyarapodjon a mű!*

1938. március 24.

2

4:1²

*Akiknek hajzata a sok csatától már kuszált:
vén ember és vénecske asszonya
köszöntik im a táncos³-etnológus ifjú párt.*

*S lám-lám, ha már így elmaradt a díszebéd,
kutasd te süldő férj a kéz szokásait⁴
s táncold el néki nej egy röpke jegyzetét.*

¹ Frankl Sándorra utal, aki kedves barátunk és könyvkötőnk volt. Párisban tanult s Miklósék lakása közelében volt a műhelye. 1944 telén ölték meg a nyilasok. Radnótiról Bálint Györgyről szólva sokan emlékeztek már Frankl Sándorra: egy egész irodalmi, művészi kör találkozóhelye volt az a kis műhely, meg kellene írni a történetét. A kötetke, amelyet ajándékba kaptam, megvan még ma is: *Les chefs-d'oeuvre des primitifs flamands*, Paris, 1908.

² A vers címe 4:1 s melléte kis rajz — egy füstölgő gőzös és a jól megragozott ladik a hullámokon. A 4:1 közös házassági évfordulónkra utal, mind a ketten augusztus 11-én kötöttünk házasságot, csakhogy mi ebben is lemaradtunk, az első évfordulónkat köszöntötte ez a vers.

³ Feleségem a Szentpál-Rabinovszky Márius mozgásművészeti iskolának volt tanítványa, majd akkor már tanára.

⁴ „A szerelem Ajak-on a házasságotig”, a Szegedi Alföldkutató Bizottság Könyvtára, IV. 24., Szeged, 1935. c. tanulmányomra emlékeztet, ezt az írást nagyon kedvelte s ugyanakkor sokat ugratott is vele.

Négy év az egynél több a jóból és alig
s közelse mindegy, mennyi volt a jó,
az első éves házasság még kis ladik
s míg én ladom, te ladsz és ő ladik,⁵
csak lassan lesz belőle méltó gőzhajó.

De már pirulni kezd az égi kék,
pihenjete ti elsőfű csikók,
dajkálva üdvözölnek mindkettőtöket

a vén Radnótiék.

[1939. aug. 11.]

3

Megboldogult az Ūrban
Heine.
Kárhozat jusson néki, de
hely ne
a Reischdeutsche Literatúrban

Miért? Mert megholt?
Zsidó volt!
Zsidó volt?
Heine?
Ejnye. Ejnye!

A gyerek kérdez:

Gyulának — Miklós
szeretettel
1939. Karácsony⁶

4

Lám az idén Gyula majd megelőztél kis híja engem,
Én még 31 se vagyok, de Te már teli 30!
Tudnék meglepetést, igazit, de hiába, a Führer
Még nem akar, nem akar, mi'csináljak, nem feketül el!
S itt ez a rímbe futó kicsi hexameter se segíthet,
Hát csak e disszimilánst adom íme ma. Itt ez a Dürer.⁷
1940. március 24. Miklós

5

Hiába lépdelsz egyre felnött korod felé,
kavicsot gyűjtsz Te most is,⁸ mint mézet zsöngé méh,
s a szoknyák közt úgy térülsz-fordulsz, mint egy gyerek,
pedig embonpointod már lassan szép kerek.
Bizony, bizony a lelkünk, az ifjú még Gyulám,
de habtestünkön minden évünk nagyot gyur ám

⁵ Szerette a tréfás szócsavarásokat, a képtelen „igeragozásokat” (pl. én eklek, te keregsz, 6 gyeleg stb.), a különös neveket (Kípkop Pál, Kovácsmester), valósággal gyűjtötte a nyelvi játékoknak ezeket a formáit. A groteszk iránti vonzódása ebben is megnyilvánult s ugyanakkor ebben is a nyelv teremtő lehetőségeit figyelte.

⁶ Az Insel Verlag kiadta egykötetes Heine-t kaptuk akkor, 1939 karácsonyán Miklóséktól. A karácsonyi stb. ajándékozás szokását nagyon szerette, s a legnehezebb időkben is mindig figyelmes szeretettel gondolt barátaira.

⁷ Wilhelm Waetzold: Dürer und seine Zeit, Wien, 1935. Mindketten szerettük a Phaidon Verlag művészeti kiadványait, általában a művészettörténeti, stílustörténeti monográfiákat. A neve után tréfás kis önkarikatúrát rajzolt.

⁸ A szép formájú kavicsok gyűjtése akkoriban játékos szokásom volt — ezt csúfolgatta.

s kacsintok mégis én, mert tudom minden hiába,
nem vénülünk mi már, mert ügyetlen volt a bába,
megnyomta egy kényeske helyén akkor fejünk
s ez felment minket attól, hogy felnőttek legyünk
s bár minden évvel munkád tudósi becse nő,
én mégis így köszöntlek: szerbusz, te csecsemő!

1941. március 24-én.⁹

6

SZÜLETÉSNAPI ECLOGÁCSKA

1942. március 24.

Ajnye Gyulám, az idén születéseddél de siattél,
én 33 vagyok és holnap Te is anyyi;
Szép szám, raccsolván különös becse is van e számnak,
egyszeri jó Agenor fia is . . . de hisz ismered ezt Te;
anyyi vagy és nem több! mondd csak „tatonának” a postást!

Hát utolértél most Gyula, bár hat hétre csak éppen,
aztán elszaladok s futhatsz egy évig utánam.
Könnyebben szaladok, poggyászként egy kicsi Naptár¹⁰
lóg ki zsebemből, míg Te a kétkötetes fene súlyos
Népművészetedet külön úgy gurítod teherautón.¹¹

Mégis az ifjú csak én lehetek, vénit a tekintély
s véglegesen lemaradsz, ha idén már prof leszel ott lenn.¹²
Hát lemaradsz, lemaradsz, eleget povedáltam, elég is,
légy vén, légy atya, légy atyamester igaz Magyarország
földjén s éljünk itt szabadon, kutakodva sokáig!

„Kissé föllengzős ez a sor Mikecem, no de mégis . . .”

Jól van no, ne röhögj, hiszen abbahagyom, csak
ölellek!

⁹ Egy tréfás angol levelezőlapra írta versét; a címzés a következő volt: Nagyságos és szépreményű dr. Ortutay Gyula író, főszerkesztő, egyetemi magántanár, Radnóti barátja, ünnepelt újszülött, Zsuzsa férje úrnak Loco Benczúr utcai bölcsőde. Személyesen kézbesítve a címzettnek.

¹⁰ A Naptár c. versciklusára utal.

¹¹ Ekkoriban, 1941 telén, jelent meg A magyar népművészet, I–II. c. munkám.

¹² „ott lenn”: Kolozsvár; akkor folytak a „nagy harcok” a kolozsvári egyetem néprajzi tanszékéért. Barátaim nagyon reménykedtek abban, hogy a tanszékect én kapom meg.